

ДМИТРО ПРОДАНИК

***КУЛЕМЕТНИК УПА
ДМИТРО БАСАРАБ – «ГРИНЬ»***

ЛІТОПИС УПА
СЕРІЯ “ПОДІЇ І ЛЮДИ”

КНИГА 42

LITOPYS UPA
“Events and People” Series
Book 42

DMYTRO PRODANYK

**DMYTRO BASARAB – «HRYN»
A MACHINE GUNNER OF THE UPA**

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Серія “Події і люди”
Книга 42

ДМИТРО ПРОДАНИК

**КУЛЕМЕТНИК УПА
ДМИТРО БАСАРАБ – «ГРИНЬ»**

УДК 94(477-89Лем)“1945/1953”<БасарабД>
П 78

Проданик Д. Кулеметник УПА Дмитро Басараб – «Гринь». – Львів: Видавництво «Літопис УПА», 2024. – 160 с., іл. – (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 42).

У книзі на основі архівних документів і матеріалів родини подано життєвий та бойовий шлях кулеметника сотні УПА «Хріна» на Лемківщині (1945-1947), а відтак бойовика охорони Карпатського Крайового Проводу ОУН (1948-1953) Дмитра Басараба – «Гриня». Книга проілюстрована тематичними світлинами і документами.

Prodanyk D. Dmytro Basarab – «Hryn»: A Machine Gunner of the UPA. – Lviv: Litopys UPA Publishing House, 2024. – 160 pp., ill. (Litopys UPA. «Events and People» Series. Book 42).

This book presents Dmytro Basarab's path in life and battle as a machine gunner of the «Khrin» Company of the Ukrainian Insurgent Army (UPA) in the Lemko Region, from 1945 to 1947, and as an armed guard of the Carpathian Regional Leadership of the Organisation of Ukrainian Nationalists (OUN), from 1948 to 1953. The book is illustrated with thematic photos and documents.

ОРИГІНАЛ-МАКЕТ
АННА ГІРЕНКО

80-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ (1944–2024)

ФУНДАТОРОМ

ЦІЄЇ КНИГИ Є

ГОЛОВНА УПРАВА
ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ
ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ В США
ім. ген.-хор. РОМАНА ШУХЕВИЧА –
«ТАРАСА ЧУПРИНКИ»

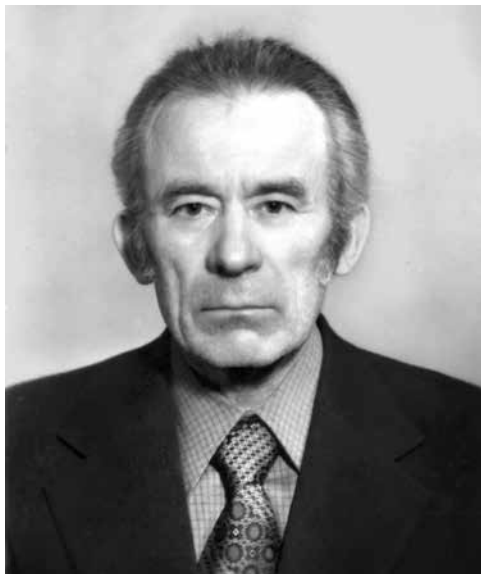
Почесний голова – Богдан КОВАЛИК
Голова – Зеня БРОЖИНА

на вшанування пам'яті усіх, хто поклав своє життя
на вітвар Свободи України й, зокрема,
українських військовиків, полеглих
під час новітньої російсько-української війни
у 2014-2024 рр.

Слава Героїчній УПА!

Слава Героїчним ЗСУ!

**ДМИТРО БАСАРАБ – «ГРИНЬ»
(8.XII.1920 – 16.IX.1993)**

ВСТУП

Пропоноване дослідження присвячене кулеметнику УПА, політв'язню радянських концтаборів, незламному борцеві за УССД Дмитрові Басарабу-“Гриню”.

Багато друкованих видань періоду визвольної боротьби 1940-1950-х рр., як в Україні, так і в діаспорі, присвячено діяльності керівників ОУН та командирів УПА, а про рядових повстанців часто майже не згадується. Тому автор зробив спробу подати непросту долю одного такого рядового стрільця УПА, що брав безпосередню участь у ліквідації заступника міністра оборони ПНР, генерала Кароля Сверчевського, навесні 1947 р.

Саме тоді, наприкінці лютого 1945 р., на західно-окраїнних українських землях (ЗОУЗ: Лемківщина, Посяння, Ярославщина, Любачівщина, Холмщина, Підляшшя), які згідно польсько-радянської угоди відійшли до Польщі, твориться провід ОУН Закерзонського краю. Керівником цього проводу призначено Ярослава Старуха-“Стяга”, а заступником крайового провідника – Василя Галасу-“Орлана”.

На терені Закерзонського краю наказом КВШ УПА-Захід ч.12 від 28.04.1945 р. відновлено ліквідовану 25 листопада 1944 р. воєнну округу (ВО) “Сян”. Командиром ВО-6 “Сян” призначається Мирослав Онишкевич-“Орест”, який до того обіймав посаду шефа штабу ВО-2 “Буг”.

На терені ВО “Сян” створено три тактичні відтинки (ТВ): ТВ-26 “Лемко”, ТВ-27 “Бастіон”, ТВ-28 “Данилів”. З трьох тактичних відтинків ВО тільки ТВ-26 “Лемко” нараховував два курені: “Перемиський” та “Лемківський”. ТВ-27 “Бастіон” мав курінь “Месники”, ТВ-28 “Данилів” – курінь “Вовки”¹.

Одним із ефективних заходів повстанської тактики у боротьбі проти ворога були рейди. Рейдами називали в УПА швидкі марші повстанських відділів теренами, не охопленими повстанським рухом. Головним завданням рейдуючих частин було поширення пропаганди ідей українського революційно-визвольного руху. До таких дій відносять також походи відділів УПА за кордони України (в Білорусь, Польщу, Східну Пру-

¹ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 51: Товариство Колишніх Вояків Української Повстанської Армії в Канаді. Історія в “Обіжниках” (1952–1993). – Торонто–Львів, 2015. – С. 12-13.

сію, Чехословаччину та Румунію), як і до центральних і східних українських земель (СУЗ) та Закарпаття².

Наприкінці квітня 1947 р. на терені Закерзоння почалася сумнозвісна акція “Вісла”. Польське командування зосередило тут п’ять піхотних дивізій, одну дивізію Корпусу Внутрішньої Безпеки (КВВ), три додаткові полки та інші допоміжні сили. Проти цієї величезної військової потуги українська сторона змогла протиставити близько двох з половиною тисяч вояків УПА та членів збройного підпілля ОУН. Співвідношення сил було приблизно 1 до 10 на користь поляків. Крім того, після виселення українських сіл, повстанці залишилися без матеріальної підтримки. У таких надзвичайно важких умовах Головна Команда (ГК) УПА видала наказ про перехід лемківських сотень “Хріна”, “Стаха” і “Біра” ВО-6 “Сян” УПА-Захід на територію УРСР для подальшої збройної боротьби, а сотні “Громенка”, “Бурлаки”, “Крилача” і “Ластівки” Перемиського куреня мали відійти пропагандивним рейдом до Американської зони окупації Німеччини. Головною метою цього рейду, за словами Головного Командира УПА ген. Романа Шухевича-“Тараса Чупринки”, було: “Передати за кордон інформацію про московсько-більшовицьких та польсько-більшовицьких окупантів і їх окупаційну політику на українських землях”³.

Основним завданням цього видання є висвітлити життєвий шлях та збройну боротьбу Дмитра Басараба і його побратимів проти каральних органів комуністичної ПНР та сталінського СРСР за УССД.

Басараб Дмитро, с. Павла і Марії, народився 8 грудня 1920 р. в с. Журавин тодішнього Ліського повіту. Восени 1945 р. вступив до кущової боївки “Прикуя”, де отримав псевдо “Медвідь”. Взимку 1945 р. з боївкою влився до сотні “Ударник-5” (У-5, вд. 95а, сотня “Хріна”) УПА-Захід, де став кулеметником на псевдо “Гринь”. У сотні “Хріна” на Лемківщині перебував до літа 1947 р. і брав участь у ліквідації польського ген. К. Сверчевського в Бескидах. Відтак під керівництвом легендарного командира пор. Степана Стебельського-“Хріна” влітку 1947 р. переходить до УРСР для продовження протистояння вже з окупаційним радянським режимом⁴. До літа 1948 р. стрілець 1 роя сотні

² Там само. – С. 10-11.

³ Там само. – С. 14.

⁴ Архів УСБУ ІФО. – Ф. 4. – Спр. 31071. – Т. 1. – Арк. 24 (протокол допиту Басараба Д.).

Стрільці сотні “Стаха” та члени збройного підпілля ОУН Старосамбірщини. Уродженець с. Мшанець ройовий Михайло Дилин – “Косаренко” (праворуч, обернений спиною) складає звіт станичному “Орлику”. Перший ліворуч – кулеметник Алойот Омар – “Коля”. Ліс біля с. Волошиново теперішнього Самбірського р-ну Львівської обл., 1947 р.

“Стаха” на Старосамбірщині. Після демобілізації відділів УПА влітку 1948 р. переведений до збройного підпілля ОУН у Перегінський р-н Станіславської обл. як охоронець референта пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН Степана Слободяна-“Єфрема”, після загибелі якого 18 листопада 1950 р. до весни 1951 р. спільно з уцілілими охоронцями діяв самостійно. Від весни 1951 р. – бойовик охорони провідника Карпатського крайового проводу ОУН Миколи Твердохліба-“Грома”. Через зраду підступно заарештований 5 вересня 1953 р. біля с. Бряза (тепер с. Козаківка Болахівської міської громади), а 12 листопада 1954 р. у м. Станіславі (тепер м. Івано-Франківськ) засуджений на 25 років виправно-трудоих таборів (ІТЛ). Перебуваючи у радянських концтаборах в Мордовії, належав до Української Гельсінської Групи. Повністю відсидів 25 років. Вийшов на волю у 1978 р. і відтак проживав у сестри в Стрию. Помер 16 вересня 1993 р. та похований в Стрию.

Більшість використаних джерел – це документи з українських архівів: архівно-кримінальна справа №31071-п у п'яти томах на захопленого у полон Дмитра Басараба (зберігається в архіві УСБУ в Івано-Франківській обл.) та витяги із справ фонду 2-Н ГДА СБУ, матеріали родини, діаспорні та навіть радянські видання.

У біографічних довідках населені пункти, вказані у датах народження, зазначені згідно сучасного адміністративно-територіального поділу України, у датах загибелі чи арешту – згідно тогочасного поділу.

У книзі представлені фотографії з архіву УСБУ в Івано-Франківській обл. та родинного архіву.

У підготовці та виданні книги вагому допомогу надали: Ігор Гомзяк (м. Львів), Андрій Тинкован (колишній керівник архіву УСБУ в Івано-Франківській обл.), Щира подяка адміністраторам видавництва “Літопис УПА” Зені Брожині (м. Філадельфія, США) і Роману Кулику (м. Торонто, Канада), а також усім, завдяки підтримки яких ця книга вийшла друком.

Дане видання присвячене вшануванню пам'яті всіх загиблих українських військовиків під час новітньої російсько-української війни 2014-2024 рр.